

L. Marun: ARKEOLOGIČKI PRILOZI O RELIGIJI POGANSKIH HRVATA.

(Sa slikama.)

(Nastavak. Vidi br. 2. god. 1897.)

C. Sevid Vaćanski

U starohrvatskoj županiji bribirskoj, a u sadanjoj skradinskoj občini, u selu Vaćanima, upravo pri mejašu Ždrapnja, podižu se nad poljem za 150 met dvie usporedne glavice, razdieljene sa dolinicom, širokom kakvih 100 met. Ona sa zapadne strane zove se »Pipunića kosa«, dok ona sa iztočne »Gavranova greda«. Iztočni dio glavice »Pipunićeve kose«, te spomenutu dolinicu i vrelašce, što kroz ovu dolinu od sjevera teče k jugu, sadanje pučanstvo zove »Sevidom«.

Pri iztočnom kraju na vrh »Pipunićeve kose« — koje je ime ta glavica kašnje primila — ili bolje, zovuć je starim imenom, »Sevida«, ima mala nanesena gromila, oblika predhistoričkog, kojoj je u premjeru 10 met., a visoka je samo 0.80 met. Na sred te gromile nešto se malo razabiru tragovi male suhozidane sgradje. Po gromili razabiru se takodjer tragovi od nekoliko grobova.

Slika 1.

Jesu li upravo na toj gromili pogani Hrvati svojim bogovima žrtve prikazivali, za izvjestno se ne može utvrditi, ali za mene je izvan sumnje, da sadanje ime polažaju

»Sevid« ili »Svevid« ili »Sutvid« podsieća na kultus toga glavnoga boga slavenske mitologije.

Sa iztočnog boka glavice »Sevida«, seljani sa mi kazali, da se slučajno naidje na grobove. Zato sam dao ponešto kopati, gdje sam nagadjao, da bi se takov grob mogao naći, i zbilja odmah ga nadjismo, i to ozidana sa običajnim poklopnica i kamenjem na okolo posadjenim, ali u grobu nikakvih ostanaka ne nadjismo, što sam tumačio tim, da se je mrtvac sasvim u humus pretvorio. Tu sam opazio i komad tesanog kamena od bijelog domaćeg zrnatog vapnenca.

Sa podnevne strane »Sevidu« za 500 met., a sa zapadne strane starohrvatske crkve i groblja sv. Bartula u Ždrapnju, na jednoj ledini ima dosta prostrano sredovječno groblje, koje nadati se da će s vremenom, kad se bude pretražilo, dati obilnih priloga za hrvatsku arheologiju.

D. Sutvid Živogoštski

U starohrvatskoj županiji Poganiji, a nad selom Živogoštem, občine Makarske, razkriljuje se daleko čitavim makarskim primorjem planina Biokovo. Jedan njezin vrhunac, koji nam priležeća slika prikazuje pod slovom A i danas se zove »Sutvid« ili kako ga redje zovu »Svevid« ili Kapela. Taj vrh puk zove *kapelom*, po tobožnjoj predaji, koja je silno o tom mjestu istančala i izkrivljena, da bi bila tu mala crkvice podignuta u čast Sv. Vida. To ondješnje pučanstvo tolikom stalnošću tvrdi, da jamči, kako se još vide ostanci te kapele. Ovo su mi tvrdili i ljudi, koji se ponešto i arheologijom

Slika 2.

zanimaju. Da odstranim svaku sumnju o tom i da točno pregledam položaj, stadoh se penjati uz brdo visoko 1155 met. Putem moj vodič Ivan Frančević, komu se bijaše na putu pridružio i Jakov Škender, kazivaše mi, kako do nazad stotinjak godina

okolno pučanstvo u neko stanovito doba svetčanim obhodom hodočastilo je na Sutvid. Nu da su župnici to ukinuli, te na polu brda, na položaju Križice podigli crkvicu na čast Gospinu, i tu da o Križima hodočaste. Suviše mi kazaše, kako su na »Sutvidu«, zakopane »svetinja, svete moći«, kako okolno pučanstvo danas u velikom štovanju to mjesto drži.

Poslie tri sate penjanja, na brdu, poput stoga od siena, a na prostoru od 30 met. premjera, diže se nanesena gromila, kojoj je u premjeru 15 met., sa sjeverne strane visoka 7 met., a sa podnevne 4 metra. Na ovoj gromili niče opet druga nešto manja gromila, na kojoj je opet podignut četvrtast suhozid upravo kao žrtvenik, kako se to razabire i na priloženoj slici.

Tu nema ni traga ikakovoj kapeli a ni grobovima, a po gromili malo zakopavši opazio sam uglevlja i pepela, tih jasnih dokaza o paljevini. Valjda je ovaj pepeo ona svetinja, koja bi po tradiciji u narodu bila simbolizirana pod riečima »svete moći«.

Ja ostadoh podpunu uvjeren ob onomu, što je i prof. Nodilo nagadjao, da ovaj vrhunac bijaše posvećen poganskomu bogu Sutvidu, i da na ovoj gromili prikazivane su mu za doba poganstva žrtve od naših pradjedova, dok nema tu ni najmanjeg traga kakvu kršćanskom bogoštovju.^[1]

Kakovo me je čuvstvo obuzelo na tomu narodnomu svetištu; kakove su mi se misli rojile sižuć u davne sgođe našega naroda, kad se svojim krivim bogovima klanjaše, to ne spadajuć na arheološka izraživanja, ovdje ne spominjem. Samo primjećujem, da naporan trud trosatnog penjanja blagodario sam, kod podpunog osvjedočenja, da sam obašao i kao rukom opipao mjesto, gdje se kultus Sutvidu izkazivao.

Pogled sa ovog »Sutvida« siže na sve krajeve u nedogled na iztok Mostaru i Dubrovniku, na zapad Spljetu, na jug preko Pelješca, Hvara i Brača k Italiji, a na sjever Vrgorcu, Ljubuškomu i dalje po Hercegovini.

Mislím, da je ovo mjesto bilo od glavnijih upravo rad njegovog izvrstnog položaja gdje se štovanje Sutvidu izkazivalo.

E. Sutvid tučepski.

U istoj starohrvatskoj županiji i sadašnjoj občini, a u selu Tučepima, upravo pri mejašu Podgore, na podnožju planine Biokova, podiže se malo brdašće od 431 met. nad morem, koje odtiskava se poput jezička od iztoka prema zapadu u vlet tučepsku, zvano Sutvid.

Na vrh toga brdašća umjetno podignuta je gromila, kojoj je u premjeru 25 met., a visoka je 6 met. Na toj gromili razom zemlje jedva se razabiru tragovi jednoj pačetvornoj sgradi od zapada k iztoku okrenutoj, dugoj 11.50 met., širokoj 6.30 met.

Opet u ovoj nešto bolje razabiru se tragovi druge sgrade, ali nešto manje od prve, koja je svršavala sa polukružnom absidom. Napokon opet usred ove strši razvaljena visoka crkvica 1.60 nad zemljom. Duga je izvana sa pačetvornom apsidom 6.60 cent., šir. 3.50 cent. Nutrnjost te crkvice bila je providjena sa dvjema za 0.30 cent.

¹ Nodilo u *Radu* LXXVII. str. 79.

Slika 3.

iznesenim pačetvornim lezama. Pri uglovima u absidi opažaju se malešne poluoble konke. Opaža se, da je absida bila posvodjena, a tako i čitava crkvice.

Pred spomenutim trim sgradama, na istoj gromili, sa istočne strane, opaža se razom zemlje još jedna jajasta tlorisa u suhozid, od sjevera k podnevu okrenuta građevina duga 3.00 m., široka 2.50 m.

Sve te građevine bila bi potreba sistematičnim izkopinama točnije proučiti i ne sumnjam da bi nam izkopine to bolje potvrdile moje uvjerenje, kako na njima imamo čitavu evoluciju šovanja poganskoga Svantevida u onu kršćansoga Sv. Vita.

(*Starohrvatska Prosvjeta*, Knin, III/1897., br. 3 i 4, 141-144.)

Arheološki prilozi o religiji poganskih Hrvata.

(Sa slikama.)

(Nastavak. Vidi br. 2. god. 1897.)

O. Sevid Vačanski.

starohrvatskoj županiji bribirskoj, a u sadašnjoj sredinskoj občini, u selu Vačanima, upravo pet mješta Ždrapnja, podižu se nad poljem za 150 met dvis naporedne glavice, razdvojene sa dolinicom, širokom kakvih 100 met. Ona sa zapadne strane zove se „Pipunićeve kose“, dok ona sa istočne „Čavranova greda“. Istočni dio glavice „Pipunićeve kose“, te spomenutu dolinicu i vrelašter, što kroz ovu dolinu od sjevera teče k jugu, sadanje pučanstvo zove „Sevidom“.

Pri istočnom kraju na vrh „Pipunićeve kose“ — koje je ime ta glavica kašnje primila — ili bolje, zovao je starim imenom, „Sevida“, ima mala nanesena gromila, oblika predhistoričkog, kojaj je u promjeru 10 met, a visoka je samo 0-80 met. Na sred te gromile nešto se malo razabiru tragovi male sobosidane sgradje. Po gromili razabien se također tragovi od nekoliko grobova.